

פרק ח'
טומאה וטהרה

מבוא

במהלך חייו של זוג נשוי יש ימים שבהם הם מותרים בקרבה פיזית, ויש ימים שבהם הם אסורים בקרבה זו.

הדימום בימי הווסת מגדיר את האישה כנידה, ובני הזוג אסורים במפגש פיזי.

מעגל חיים זה - קרבה פיזית ומרחק פיזי - צופן אתגרים, הזדמנויות

והתמודדויות לכל זוג וזוג.

בפרק זה נעסוק **בעקרונות ההלכתיים ובמשמעויות הרוחניות** המלוות את מעגל

הקשר של איש ואישה.

* שקופית זו
אינה נכללת
בחומר לבגרות

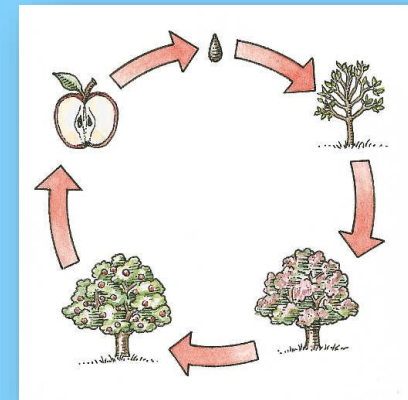
פתיחה - מחזור הלבנה והמחזוריות הנשית

הלכות טהרת המשפחה בנויות סביב **המחזוריות החודשית** המתרחשת בגוף האישה.

מחזוריות זו היא **תנועה קוסמית**.

מחזוריות שונה מתרחשת לנגד עינינו כל העת- גאות ושפל, שאיפה ונשיפה,

צמיחה וקמילה, חיים ומוות, חסרון והתמלאות.

* שקופית זו
אינה נכללת
בחומר לבגרות

פתיחה - מחזור הלבנה והמחזוריות הנשית

הלכות טהרת המשפחה בנויות סביב המחזוריות החודשית של האישה.
כשהאישה היא בזמן הדימום הווסתי - בני הזוג נאסרים בקרבה פיזית, ובדרך כלל
סביב זמן הפוריות טובלת האישה במקווה ובני הזוג שבים להיות מותרים.

מדברי חז"ל עולה קשר מיוחד בין מחזור הלבנה, הנעה בין מלאות לחיסרון במשך ימי

החודש, לבין המחזוריות הנשית שגם היא משרטטת תהליך דומה.

ישנם הרבה מאד הקשרים בין הלבנה לבין האישה, בתנועה שבין מלאות להתרוקנות.

וכן במה שהלבנה מסמלת - המיעוט, יכולת ההכלה וההחזרה של אור השמש.

הדבר אף נרמז בביטויים שונים של חז"ל על הלבנה - מולד, עיבור, כרסה בין שיניה

וצוד.

הקדמה - שלוש מצות ייחודיות לנשים

שלוש מצוות שייכות לנשים באופן מיוחד: נידה, הפרשת חלה והדלקת נר שבת (משנה שבת ב, ו).

שלוש מצוות אלו קשורות באופן עמוק לבית היהודי ולקשר בין האיש לאישה.

הרב יוסף חיים, הבן איש חי, הסביר מדוע מצוות אלו, המיוחדות לנשים, צריכות להיות חביבות ויקרות להן במיוחד, ומבין השלוש מתבלטת טהרת הנידה:

הקדמה - שלוש מצוות ייחודיות לנשים

הרב יוסף חיים, בן איש חי, הלכות שנה שניה - פרשת צו

נתן הקדוש ברוך הוא שלש מצוות לנשים, שיהיו הם עיקר בהם אף על פי דשייכה (=ששייכות) גם באנשים. והם: מצות חלה, נר שבת ונדא. כי אף על גב דגם (=שגם) האישה אינו יכול לאכול בלא חלה, וחייב בהדלקת הנר, ומוזהר באיסורים של נדא, עם כל זה הנשים הם עיקר.

(א) דאינו (=שאינו) יכול הבעל להפריש חלה אם יש לו אשה, כי היא מוקדמת עליו במצוה זו.

(ב) וגם בנר שבת יש לה קדימה, שהיא תדליק ותברך.

(ג) וכן מצות הנדא שייכת בה דוקא שהיא הרואה וסופרת שבעה נקיים וטובלת, ובזכר לא יש כזאת.

...יש בשלש אלה אשר מיוחדים לנשים מצוה אחת גדולה מן שתיים שעמה ושייכה בנשים יותר, והיא מצות שמירת הנדא. על כן כמה וכמה צריכין הנשים לחבב מצוה זו של שמירת הנדא ולהיזהר בה מאד מאד, יען כי במצווה זו יש להם יתרון על האנשים דלא שייכה בהו (=שלא שייכת להם, לגברים).

זאת, ועוד, כי באמת מצוה זו רבו אזהרות והלכות שיש בה מאה ידות על הלכות חלה והלכות נר, והעוברת על אזהרות של הלכות נדא עונשה חמור, כי איסור שלה הוא כרת, ממילא תבין כי הַזְהִירָהּ בה שכרה גדול ועצום, כי לפום צערא אגרא (=לפי הצער השכר).

הקדמה - שלוש מצוות ויחודיות לנשים

ישנן **שלוש מצוות המיוחדות לנשים**: הפרשת חלה, שמירת דיני הנידה והדלקת נר שבת. כולן כמובן מצוות שגם גברים חייבים בהם, אולם לנשים יש בהן קדימות ושייכות מיוחדת.

על פי ה'בן איש חי' מבין שלוש המצוות המיוחדות לנשים, מצוות הנידה היא המשמעותית ביותר, ויש לנשים לחבבה באופן מיוחד, משתי סיבות:

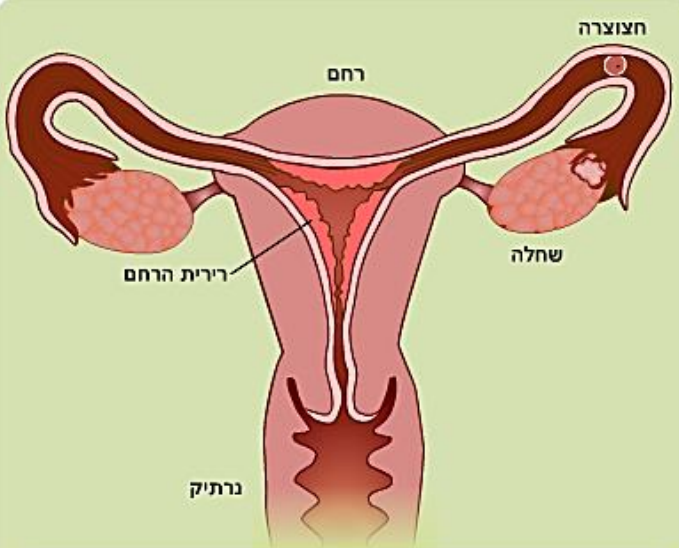
- א- להבדיל מהפרשת חלה והדלקת הנר, שגם גבר יכול לקיימן, דיני הנידה מתקיימים דווקא **על ידי הנשים**, מכיוון שהם קשורים למתרחש בגוף הנשי.
- ב- לעומת הפרשת חלה והדלקת הנר שדיני המצווה שלהן הם מועטים יחסית ופשוטים, הלכות טהרת המשפחה הן **רבות ומפורטות** ודורשות מסירות נפש רבה, ולכן "**לפום צערא אגרא**" לפי הצער וההשתדלות הרבה שמצווה זו דורשת בקיומה, כך גם תיזכנה הנשים **לשכר גדול** על קיומה.

א. טומאת הנידה והזבה

מחזור ההורמונים והביצץ

בחנו את עצמכם קישורים מונחון

התבוננו בשלבים השונים של המחזור החודשי של האישה. תוכלו לעקוב אחריהם בהפעלה רציפה או שלב אחר שלב. במהלך המחזור החודשי של האישה שינויים חלים בהפרשת הורמוני המין, והם קובעים את השלבים השונים במחזור.

בחרו שלב במחזור הביצץ וההורמונים של האישה.

- ▶ הפעלה רציפה
- ◀ להתחלה
- ▶▶ הפעלה בשלבים

גרף ההורמונים

— אסטרוגן — פרוגסטרון

רימת הרחם ממשיכה להתעבות. ביום ה-14 הביצץ מתרחש: הביצית שהבשילה יוצאת מן השחלה ונכנסת אל החצוצרה. אם זירעונים יגיעו אל הביצית שבחצוצרה, תתרחש הפריה ויתחיל היריון.

מבוא ביולוגי

נא ללחוץ

בתורה נזכרות שתי טומאות הקשורות להפרשות היוצאות מן הגוף אצל נשים:

1. "טומאת נידה"

טומאה שיש לאישה שיש לה דימום מהרחם בזמן הקבוע של הווסת כחלק מהמחזור החודשי.

מזמן שיצא דם מהרחם, אפילו טיפת דם "כחרדל" (טיפת דם מועטה ביותר כגודל גרגיר של צמח חרדל), האישה נידה.

2. "טומאת זבה"

טומאה שיש לאישה שיש לה דימום רב שלא בזמן המחזור הקבוע, או כתוספת למחזור הקבוע.

על פי התורה:

הנידה - יכולה לטבול כחלוף שבעה ימים מיום ראיית הדם.

הזבה - צריכה לספור שבעה ימים נקיים לאחר שפסקה ראיית הדם ורק אז תוכל לטבול.

מורכבות המצבים והאיסורים הקיימים בדין הנידה והזבה יצרו מצב שהצריך הדרכה מתמדת של תלמידי חכמים ותשומת לב רבה של האישה.

לאחר הגלות והתפזרות היישוב היהודי, נוצר מצב שבו היו קהילות יהודיות מרוחקות ממוקד של תורה והיכולת להקפיד ולדעת את פרטי ההלכות התמצטה. כך נוצרה תקנה שאיחדה את דין הזבה ודין הנידה. מודל אחיד לכל הנשים ולכל המצבים.

בכל מצב בו אישה רואה דם מהרחם היא צריכה לספור שבעה נקיים לאחר תום ימי ראיית הדם.

תקנה זו יסודה בקבלה שבנות ישראל קבלו על עצמן, והיא מחייבת את הכל.

א. טומאת הנידה והזבה

'חומרה דרבי זירא'

תקנה זו מכונה בספרות הפסיקה כ'חומרה דרבי זירא' מפני שהוא זה שבשמו מובאת התקנה. לא הוא זה שתיקן אותה, אלא בנות ישראל קבלו זאת על עצמן.

תלמוד בבלי מסכת נדה דף סו עמוד א

אמר ר' זירא: בנות ישראל החמירו על עצמן, שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים.
קבלה זו היא דין מוחלט, וחכמים מביאים אותו כדוגמה ל"הלכה פסוקה" - דין ברור שאין לגביו מחלוקת. הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה יא, י) כתב על חומרה זו ש"אין לסור ממנה לעולם".

משמעות המושג "חומרא" - אנו רגילים להבין מושג זה כתוספת על הדין הרגיל, למצוניינים להחמיר על עצמם. בנוגע לתקנתו של רבי זירא אין זו הכוונה. אלא הכוונה היא לדין חמור וברור. זו היא הלכה פסוקה ומחייבת.

חומרת רבי זירא נובעת מחשש לטעות באיסור תורה עצמו שיש בו חומרת כרת, וחשש זה קיים גם כיום, שעדיין איננו יכולים להבחין בוודאות בין דם זבה לדם נידה.

הרב משה בן נחמן, רמב"ן, הלכות נידה פרק א, הלכה יט

חומרא זו שנהגו בנות ישראל הוכשרה בעיני החכמים ועשו אותה כהלכה פסוקה בכל מקום, לפיכך אסור לאדם להקל בה ראשו לעולם.

הנשים, שרצו לשמור באופן שלם את דיני הנידה, והיו מודעות לאודל האחריות והאמון המוטלים על כתפיהן, חשו כי אינן יכולות להבדיל באופן ברור ומדויק בין מצב הנידה לזבה ולכן קיבלו על עצמן כדי להימנע מחטא בשגגה, לנהוג באופן אחיד בשני המצבים. לאחר יוזמה נשית זו, קיבלה אותה יוזמה תוקף הלכתי מחייב על ידי תקנתו של רבי זירא.

הרב מרדכי אליהו הסביר את טעמה של הלכה זו:

הרב מרדכי אליהו, דרכי טהרה, עמ' י-יא

בנות ישראל החמירו על עצמן שעל כל טיפת דם קטנה כחרדל יושבות הן שבעה נקיים כמו זבה. וסיבות רבות לחומרא זאת, והחשובה שבהן היא כדי שתהיה לכל הנשים ספירה אחידה ולא תצטרך כל אחת ואחת לחשב לעצמה חשבונות מסובכים שלא כולן בקיאות בהם. דין זה, אף על פי שהוא חומרא, נקבע כהלכה שאין עליה עוררין.

ב. הליכות בני הזוג בימים שהם אסורים זה לזו

התקופה שבה בני הזוג אסורים זה על זו, כל עוד האישה לא טבלה, היא תקופה שיוצרת ביניהם **ריחוק פיזי** ומעמידה אותם בניסיון של התגברות על יצרם. עם זאת, תקופה זו היא **הזדמנות לבני הזוג לחוות רובד אחר** של מערכת יחסים שהוא מעבר לקשר הפיזי, וכן לתת מקום **לנפרדות** של כל אחד מבני הזוג.

מעבר לאיסור על קיום חיי האישות בתקופה זו ("לגלות ערותה") ישנו **איסור על כל מגע של חיבה** ("לא תקרב"). ההלכות שנועדו לעזור לבני הזוג לעצב את האווירה הנאותה בבית בימים אלו נקראות "**דיני הרחקות**".

חשוב לציין שהיות בני הזוג אסורים או מותרים זה לזה הוא עניין **אינטימי** ביניהם. אף אחד או אחת מלבדם איננו צריך לדעת את מצב הקשר ביניהם.

ב. הליכות בני הזוג בימים שהם אסורים זה לזו

ויקרא יח, יט

וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָה לֹא תִקְרַב לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ב

איזהו סייג שעשתה תורה לדבריה? הרי הוא אומר: "וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָה לֹא תִקְרַב לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ" (ויקרא יח, יט). יכול יחבקנה וינשקנה וידבר עמה דברים בטלים? תלמוד לומר: "לֹא תִקְרַב". יכול תישן עמו בבגדיה על המטה? תלמוד לומר: "לֹא תִקְרַב".

מדרש תנחומא פרשת מצורע סימן ו

"וְאִשָּׁה כִּי יִזְבֵּג זֹבֵב דְּקָמָה יָמִים רַבִּים" (ויקרא טו, כה). והלא שבעת ימי נדה הן, ולמה קרא אותן ימים רבים? אלא לפי שפורשת מבעלה והם ימים של צער, לפיכך קרא אותן ימים רבים.

הימים שבהם בני הזוג אסורים זה לזה אינם ימים פשוטים, שכן באופן טבעי המצב השלם והשמח ביותר בזוגיות הוא הזמן שבו הם מותרים. לכן בפסוק נאמר "ימים רבים", כי כך הם נראים בעינייה.

ב. הליכות בני הזוג בימים שהם אסורים זה לזו

היבטים שונים לימי ההרחקות בין בני הזוג:

1. מניעת שחיקה ושימור ההתחדשות בנישואין (בבלי נידה)
2. עידון הקשר הזוגי (הרב קלמן כהנא)
3. מורכבות: אווירה שתתאים לדיני ההרחקות, יחד עם שימור ופיתוח הקשר הנפשי (הרב מרדכי אליהו)

להלן פירוט ההיבטים... ←

ב. הליכות בני הזוג בימים שהם אסורים זה לזו

1. מניעת שחיקה ושימור ההתחדשות בנישואין

רבי מאיר בגמרא במסכת נידה:

תלמוד בבלי מסכת נידה דף לא עמוד ב

שאלו תלמידיו את ר' שמעון בן יוחי... ומפני מה אמרה תורה מילה לשמונה?
שלא יהו כולם שמחים (רש"י: שאוכלין ושותין בסעודה) ואביו ואמו עצבים
(רש"י: שאסורין בתשמיש). תניא, היה ר' מאיר אומר: מפני מה אמרה תורה
נדה לשבעה? מפני שרגיל בה וקץ בה, אמרה תורה: תהא טמאה שבעה ימים,
כדי שתהא חביבה על בעלה כשעת כניסתה לחופה.

מטרתם של דיני הנידה היא מניעת השחיקה בחיי הנישואין ושימור החביבות ההדדית, ע"י
ההתחדשות המתמדת מידי חודש בחודשו. ליל טבילתה של האישה, לאחר זמן של ריחוק פיזי
בין בני הזוג, הופך להיות מוקד של התחדשות הנישואין וחזרה לנקודה הקסומה של ליל
הכלולות.

ב. הליכות בני הזוג בימים שהם אסורים זה לזו

2. עידון הקשר הזוגי

הרב קלמן כהנא מתאר ימים אלו כימים התורמים לעידון הקשר הזוגי, בכך שאינו בנוי רק על התאוה המינית. ימי ההרחקות יכולים לאפשר לבני הזוג לחשוף פנים אחרות של הקשר הזוגי ביניהם, לפתח את החיבור הרוחני והרגשי שביניהם. ימים אלו מדגישים את הפן בחיי הנישואין הקשור לכינוי האהובה משיר השירים "אחותי". יש תקופות בחיי הזוגיות בהם יש יחסים כאח ואחות, אהבה וחיבה שיש בהם תקשורת מילולית רבה ועבודה רוחנית משותפת, ויש זמנים של דוד ורעיה בהם יש קשר שלם, שבו החיבור הגופני נבנה על בסיס הקשר הנפשי העמוק.

הרב קלמן כהנא, טהרת בת ישראל, הקדמה, עמ' 30

...אך ורק בהטלת ההימנעות, בהגבלה המוכתבת ע"י חוק התורה נוצר היחס המתאים בין איש לאשתו, יחס שאינו מבוסס רק על התאוותנות. וכבר העיר רש"ר הירש זצ"ל, שהסמיכה התורה איסור שכיבה עם אשה נדה לאיסור לקיחת אחותו, כדי להורות שבחיי משפחה ישנן תקופות בהן על איש לחיות עם אשתו כאח עם אחותו. יחס זה לא רק שאינו מצמצם את הקשר המשפחתי הפנימי, אלא הוא מעדנו ומגביר אותו מבחינה רוחנית ומוסרית כאחת. וכשתיאר המשורר האלוקי יחסו של הקב"ה לכנסת ישראל כיחס הנעלה שבין איש לאשתו השתמש בין השאר בביטוי "אחותי רעייתי" לכינוי כנסת ישראל. על פי זה לימדונו חז"ל ש"לא זז משם עד שקראה אחותי" (שמות רבה פרשה נב, ה) - ללמדך שיחסי חיבה ואהבה, יחסי התקרבות, רבים ושונים הם, ושלמות חיי הבית מושתתת על יחסי קירבה בין איש לאשתו כיחס האהבה והחיבה שיסודם באחוה - אח אל אחותו. "אחותי רעייתי" - שלמות חיי הזוג הם.

ב. הליכות בני הזוג בימים שהם אסורים זה לזו

3. מורכבות: אווירה שתתאים לדיני ההרחקות, יחד עם שימור ופיתוח הקשר הנפשי

הרב מרדכי אליהו, זרכי טהרה, עמ' לח

עם כל זה שאין לאדם להרבות קירבה ולדבר דברים בטלים עם אשתו נדה, אין הכוונה לרחקה ולהימנע מדברים הנצרכים, אלא רק מדברי חיבה המרגילים לערוה. ולהיפך, מצוה לקרבה אם רואה אותה מורחקת ומצטערת. וגם בנידתה חייב הוא לאהוב אותה כגופו ולכבדה יותר מגופו. ובדברים אלה אין להחמיר יותר ממה ששיערו חז"ל, שחומרה יתרה בדברים אלה, עלולה להביא לדברים חמורים. ועל כגון זה אומרת הגמרא (שבת טז ע"ב): זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונין (= האשה הנידה). עד שבא רבי עקיבא ולימד: אם כן אתה מגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה. ולכן אמר רבי עקיבא שיכולה לכחול (=לצבוע את העיניים) ולפקוס (=לעשות תסרוקת) וללבוש בגדים יפים גם בנידתה.

על הפסוק: "נְשֵׁי עַמִּי תִגְרְשֶׁן מִבֵּית תַּעֲנִיָּה" (מיכה ב, ט) אומרת הגמרא (עירובין סג ע"ב): "זה הישן בקילעא (מיטת אפיריון) שאיש ואשה ישנים שם. ואמר רב יוסף אפילו באשתו נדה". שאף על פי שאין ביניהם קירוב כלשהו במעשים או בדברים, יש ביניהם קירוב לבבות ודיבורים שבצנעה, ועל כן חשוב מאוד להבין את יסודות הגדרים שגדרה תורה ושגדרו חכמים, שלא להחמיר או להקל יתר על המידה.

ב. הליכות בני הזוג בימים שהם אסורים זה לזו

בדבריו של הרב אליהו מודגשת המורכבות המאפיינת את דיני ההרחקות -

מצד אחד יש להקפיד ליצור את האווירה המתאימה בבית כך שלא יגיעו לידי חטא,

מצד שני אין להפוך ימים אלו לימים של התרחקות נפשית זה מזה.

לכן אין להחמיר בהלכות אלו יותר ממה שנקבע בהן, ויש מקום לגילויי חיבה ולקירוב לבבות על אף

שהקרבה הפיזית אסורה.

הרב אליהו מצטט את דבריו של רבי עקיבא שהתנגד לדברי החכמים הראשונים על פיהם אסור

לאישה להתאפר ולהתנאות לפני בעלה בימי הנידה.

בהמשך דבריו של הרב אליהו מצוטטת אמירתו של רב יוסף, לפיה אדם הישן באותו חדר עם בני זוג נשואים הוא

בבחינת "נְשִׂי עַמִּי תִגְרְשֶׁן מִבֵּית תִּעֲנֻגָּיהָ" אפילו עם האישה נידה. (מציאות שהייתה קיימת בעבר כאשר בתי

המגורים היו קטנים מאד וכל המשפחה ואורחיה גרו בחדר אחד) כלומר החיבור בין איש לאשתו הוא כה חזק וכה

נוכח, שהוא קיים גם בעת שהם אסורים במגע פיזי, ונוכחות של אדם זר בקרבה אליהם היא כ"אירוש מבית

תענוגות" כלומר יש מקום לביטויי חיבה וקירבה גם בימי הנידה.

ג. "סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים" - מהותם של ימי ההרחקות

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ז, ב

"בְּטִנְךָ עֲרַמְת חֲטִים סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים" (שיר השירים ז, ג). אמר ר' לוי: בנוהג שבעולם, אדם נושא אשה ... בא ליזקק לה, והיא אומרת לו: כשושנה אדומה ראיתי, ופורש ממנה מיד. מי גרם לו שלא יקרב לה? איזה כותל ברזל יש ביניהם, ואיזה עמוד ברזל ביניהם? אי זה נחש נשכו, איזה עקרב עקצו שלא יקרב לה? דברי תורה שרכין כשושנה, שנאמר בה: "וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָה לֹא תִקְרַב" (ויקרא יח, יט).

רש"י, תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לז עמוד א

סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים - גזורה בשושנים, כלומר: באזהרה קלה ובהבדלה מועטת הם נפרשין מן העבירה, ואין צריך גדר אבנים להפסיקן, שאפילו אין רחוקין מן העבירה אלא גדר שושנים מפסיק ביניהם לא יפרצו בה פרצות הגדר.

ג. "סוגה בשושנים" - מהותם של ימי ההרחקות

הלימוד בתת פרק זה מתבסס על הביטוי המופיע בשיר השירים: "סוגה בשושנים" (שיר השירים ז, ג).
חז"ל דימו את הלכות הטומאה והטהרה לגדר של שושנים.

זהו ביטוי המכיל בתוכו כפל משמעות: מצד אחד סוגה, מלשון סייג, מאודרת. ההלכות יוצרות גדר,
אולם זו גדר שיש בה יופי, שיש בה חן- כגדר של שושנים פורחות.

הדימוי של השושנה קשור גם לביטוי: "כשושנה אדומה ראיתי" המרמז על ראיית הדם של האישה
בעת נידתה. לעומת הנחש, העקרב או הברזל המופיעים במדרש ומסמלים הרחקה שיש בה איום
או פגיעה, גדר השושנים היא גדר שיש בה יופי, שיש בה אפילו פיתוי, ומתוך אותה רכות ואותו חן,
היא שומרת על האדם מחטא.

מדברים אלו ניתן ללמוד גם על גדולתם של דברי התורה שהם "רכים כשושנה" וגם על גדולתו של
עם ישראל, שלמרות שהאזרה על הריחוק הפיזי בימי הנידה היא כה קלה, בכל זאת הם פורשים
מן העבירה.

ג. "סוּגָה בְּשׁוֹשָׁנִים" - מהותם של ימי ההרזקות

הרב יוסף זב הלוי סולובייצ'יק, "אברהם העברי", חמש דרשות, עמוד 65

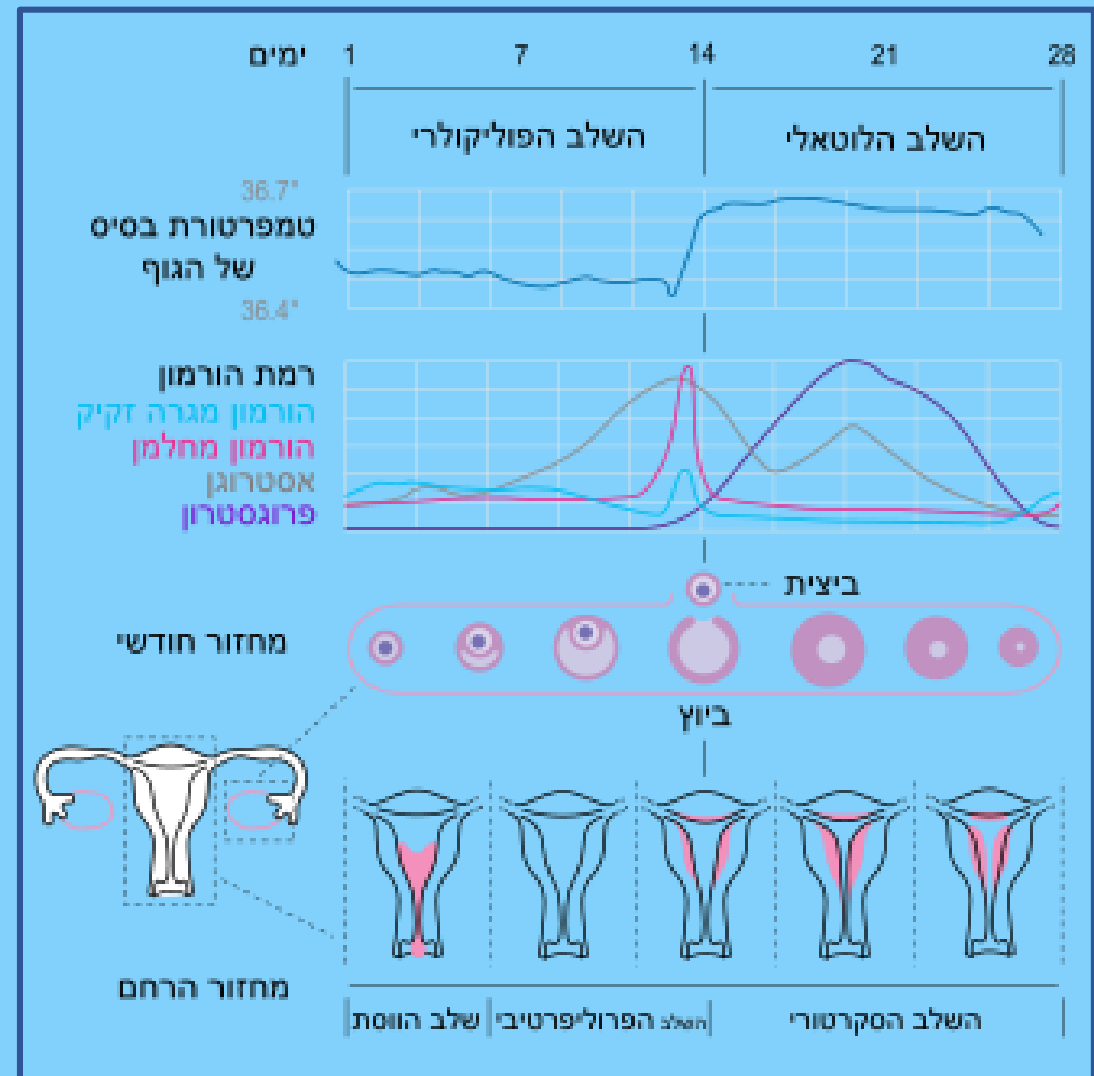
המדרש ורש"י, על הפסוק "בְּטִיבָה עֲרַמְתָּ חַטִּים סוּגָה בְּשׁוֹשָׁנִים", מתארים יפה את הכשרון של היהודי לפעול פעמים רבות נגד הכח הבלתי מוגבל של תאוותו הטבעית. הרי חתן נכנס לחופה, לבו מתגעגע לחופה ולחיבת חיתוניו. בא להזדקק לה, אמרה לו: טיפת דם כחרדל ראיתי. הרי הופך פניו לצד אחר, ולא נשכו נחש ולא עקרב עוקצו, הרי 'סוגה בשושנים'.

מה מכריח את הנער הצעיר לפרוש מכלתו, אליה הוא נמשך כל כך - כח חיצוני, סכנה פיזית? לא. מי יאשים אותו אם יחטא? מי יבקר אותו אם לא יוכל להתגבר על יצרו? מי בכלל ידע מזה? כל הדרמה הזאת מתרקמת בחדרי-חדרים, באישון לילה. לא מחיצת ברזל חוסמת בעדו, אלא ערוגה של שושנים. עליו רק לדרוס על הערוגה ולרמוס את השושנים. אולם הגבורה המיוחדת שנמצאת בכל יהודי מונעת בעדו מלעשות מעשה פראי - לרמוס פרחים רעננים ויפים שאין ביכולתם להתגונן ואינם יכולים להתאונן נגד מישהו. זהו הירואיזם שקט, גבורה אילמת שאין שרים עליה. למרות זה, הגבורה של הנער הצעיר עולה על גבורת אלכסנדר מוקדון ונפוליאון.

הרב סולובייצ'יק בדבריו
מעלה על נס את הגבורה
היהודית, שהיא גבורתם
האילמת של בני הזוג, שעל
אף שהם בחדרי חדרים ואין
איש רואם, ועל אף הניסיון
הקשה של השמירה על
איסורי הקרבה בימי הנידה,
הם מתגברים על יצרם
ועומדים בגבורה בניסיון זה.

ד. "הפסק טהרה" ו"שבעה נקיים"

ד. "הפסק טהרה" ו"שבעה נקיים"

חודש האשה

ד. "הפסק טהרה" ו"שבעה נקיים"

להלן מספר הלכות ועקרונות הקשורים לשלבי הטהרה.

פרטים נוספים על שלבי הטהרה, אופן הבדיקה ומרכיביה, יש ללמוד עם מדריכת הכלות לפני החתונה.

בשל מכלול שיקולים הלכתיים נקבע הלכה למעשה כי רק לאחר שעוברים לפחות חמישה ימים (ואצל חלק מקהילות הספרדים - לפחות ארבעה ימים) מיום התחלת הדימום הווסתי של האישה והפיכתה לנידה, היא יכולה להתחיל בתהליך ההיטהרות, ששיאו בטבילה במקווה.

ד. "הפסק טהרה" ו"שבעה נקיים"

1. הפסק טהרה

הדבר הראשון שאישה צריכה לעשות בתחילת תהליך ההיטהרות הוא בדיקה הנקראת "הפסק טהרה", שמטרתה לוודא שהדימום אכן פסק.

הבדיקה נעשית:

- בסוף היום החמישי (ואצל חלק מקהילות הספרדים - בסוף היום הרביעי)
 - סמוך לשקיעת החמה באור יום, ולא מאוחר יותר.
- (פרטים נוספים על אופן הבדיקה ומרכיביה יש ללמוד עם מדריכת הכלות).

הרב מרדכי אליהו, זרכי טהרה, עמ' קכד

בדיקה זו היא הבדיקה החשובה ביותר לטהרתה של האישה, כי מבדיקה זו היא יודעת שהפסיקה לראות דם ומתחיל סדר טהרתה. לפני בדיקה זו הרי היא בחזקת רואה דם, ואחרי בדיקה זו מוחזקת היא כנקייה. לכן יש לעשות בדיקה זו בצורה יסודית ביותר.

ד. "הפסק טהרה" ו"שבעה נקיים"

2. שבעה נקיים

אחרי הפסק טהרה סופרת האישה שבעה ימים נקיים רצופים, שבהם היא מוודאת שאין לה דימום.

ימים אלה נקראים "שבעה נקיים".

הבדיקות נעשות פעמיים ביום במשך שבעת הימים: בדיקה אחת בבוקר ובדיקה אחת סמוך לשקיעת החמה.

(חשוב להדגיש כי בדיקת הפסק טהרה איננה נחשבת כאחת מהבדיקות האלה).

ויקרא טו, כח

וּסְפָרָה לָהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחֵר תִּטְהָר

ד. "הפסק טהרה" ו"שבעה נקיים"

3. טבילה

לאחר שתמו שבעת הימים הנקיים, בליל היום השמיני, טובלת האישה במקווה

כשר, ולאחר הטבילה היא טהורה.

ה. טבילה במקווה

נקודות חשובות לגבי הטבילה:

- א- מקווה כשר - יש לטבול במקווה כשר. לא כל מקור מים הוא כשר לטבילה - אמבטיה, מקלחת וכד'.
- ב- זמן הטבילה - בסוף היום השביעי לשבעת הנקיים, בלילה לאחר צאת הכוכבים.
- ג- ההכנות לטבילה - הלכות הקשורות ל"חפיפה" - כינוי כולל לניקוי הגוף ובדיקתו לקראת הטבילה.
- ד- ברכת הטבילה - ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו על הטבילה"
- ה- הצנעת הטבילה
- ו- דיני הטבילה - שיהא כל הגוף במים בבת אחת, ללא חציצה.
- ז- שראוי שתהיה עם הטובלת אישה נוספת שתראה שכל גופה במים ושהטבילה אכן כשרה.

ה. טבילה במקווה

מקורות:

ויקרא יא, לו

אַךְ מֵעֵין וּבֹר מְקַנָּה מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר

הרב מרדכי אליהו, דרכי טהרה עמ' קסח, קעב, קעה

זמן טבילה

זמן הטבילה הטוב ביותר הוא בסוף היום השביעי לשבעת הנקיים. אחרי שחופפת... ובודקת עצמה בראיה ובמישוש ומנקה עצמה מכל הדברים החוצצים... טובלת בלילה אחרי צאת הכוכבים, שהוא בדרך כלל כ-20 דקות אחרי השקיעה. ואינה יכולה לטבול ביום השביעי כי עדיין לא נגמרו ז' נקיים... תכנס למקוה ותטבול... ותברך: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על הטבילה".

צריכה אשה להיות צנועה בליל טבילתה, ולא לפרסם את טבילתה שלא לצורך גדול. וכן נהגו הנשים ללכת בהצנע, כדי שלא ירגישו בהן הבריות.

הרב אלישיב קנוהל, איש ואישה - פרק הזרכה לחתן ולכלה, עמ' 113

דיני חציצה וחפיפה

חז"ל למדו מהפסוקים שיש שתי דרישות לגבי הטבילה. דרישות אלו שוות בעיקרון לכל אדם החייב בטבילה, כגון: גר, אדם שרוצה לעלות להר הבית - למקומות המותרים בכניסה על פי ההלכה, וכדומה:

שיהיה כל הגוף בבת אחת בתוך המים.

שלא יהיה דבר החוצץ בין הגוף למים.

הדרישה הראשונה היא מוחלטת, ואפילו נשארה שיערה אחת המחוברת לגופה מחוץ למים, טבילתה פסולה.

... הראשונים דרשו שבזמן הטבילה תעמוד אישה בוגרת מעל הטובלת ותראה שכל גופה בתוך המים, כולל שערותיה. תקנה זו עונה על הדרישה הראשונה דלעיל - שיהיה כל גופה במים בבת אחת.

כדי למנוע חציצה תיקנו חכמים את כל ההלכות הקשורות לחפיפה - כינוי כולל לניקוי הגוף ובדיקתו לקראת הטבילה.

1. משמעות הטבילה במקווה

נקודת המוצא: דיני טהרת המשפחה - גזרה אלוקית

הטבילה, כמו כל דיני טומאה וטהרה, היא גזרה אלוקית שאיננו יכולים להבינה עד תומה. עם זאת, חכמים הציעו כיוונים שונים להבנת המשמעות הרוחנית של הטבילה במים כדרך להיטהרות. כמובן שאישה נטהרת מטומאת הנידה בעצם הטבילה אף אם אינה חשה בשינוי או בהשפעה רוחנית. אולם, למשמעויות השונות יש יכולת לתת טעם לקיום המצווה ולהוסיף על חוויית קיומה.

1. משמעות הטבילה במקווה

משמעויות שונות לטבילה במקווה:

ספר החינוך מצוה קעג (מצות הטהרה מן הצרעת), מצוה קעה (מצות טבילה לטמאים)
ובטעם המים שיטהרו כל טמא, אחשוב על צד הפשט כי הענין הוא כדי שיראה האדם את עצמו אחר הטבילה כאילו נברא באותה שעה, כמו שהיה העולם כולו מים טרם היות בו אדם, וכמו שכתוב: "וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם" (בראשית א, ב). ויתן אל לבו בדמיון כי כמו שנתחדש בגופו, יחדש גם כן פעולותיו לטוב, ויכשיר מעשיו, וידקדק בדרכי השם ברוך הוא. ...ועוד נאמר בענין, שיש בטבילה רמז אל הטובל שינקה נפשו מכל חטא, כמו שטבע המים לנקות כל דבר המתכבס בהן.

1. משמעות הטבילה במקווה

ספר החינוך מציע שני טעמים לטבילה במקווה:

א. בריאה מחדש - הכניסה למקווה היא כחזרה למציאות שהיתה בעולם טרם

בריאת האדם, בה העולם היה כולו מכוסה במים. כשהאדם יוצא ממקווה

הטהרה הוא כמי שנברא מחדש ויכול לפתוח דף חדש בעבודת ה'.

ב. ניקוי - רמז לאדם שכפי שלמים יש את תכונת הניקיון, כך הטובל בהם יכול

לנקות את נפשו מכל חטא.

1. משמעות הטבילה במקווה

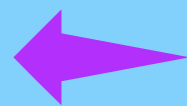
הראי"ה קוק, פנקסי הראי"ה א, סעיף מב, עמ' לג-לד

יסוד איסור נידה הוא... להגדיל ערך חיי המשפחה בחידוש החיבה והאהבה, שביותר היא צריכה לכך בעת שהיא מתעסקת בטיפול וגידול בנים. עם זה הוא מרומם את הנפש, ומגדיל יראת ה' ואהבתו, וכבוד דת קודשנו ורושמה האדיר עמוק בנפשות. זה הרושם הנאצל שאין דומה לו, שפועל על הבית הישראלי. חידוש היתר האשה לבעלה דווקא ע"י ההכנה התורית [התורנית, ההלכתית] המתארכת בז' נקיים, וגומרת בטבילה במקווה כשרה כדת, אין לשער ערכו הגדול לנצחיות ישראל ולאומץ רוחו, ורגשי קודש העמוקים החודרים עמוק בלב. דור נולד ע"י פעולה נאדרה בקודש הזאת.

טהרה כזאת שתישא עליה רק את תו ההיגינה, לא תעצור כח לפעול את הפעולה הנפשית הזאת שהיא חותכת חיים רוחניים וקדושים לאומתנו. ימי ההרחקה מגדילים את האהבה ואת הרצון להתקרב. הארכת הימים בשבעה ימים נקיים מעצימה את הדבר עוד. הדור הבא הנולד מתוך קדושה, מתחיל בנקודת התחלה טובה יותר של חיים רוחניים וטהורים. פעולות אלה מגבירות רוחניות וטהרה באומה, בכוחן להפחית גשמיות ותאוות, הן במרחב האישי של כל אדם הן במרחב הכללי, ואף הלאומי. הטבילה במקווה כשר אינה לשם ניקיון והיגינה, אלא לשם התקדשות והיטהרות, שזהו היסוד העמוק בקשר שבין בני הזוג.

1. משמעות הטבילה במקווה

הראי"ה קוק מסביר את החשיבות של ההרחקה בימי ראיית הדמים, של שבעת הימים הנקיים, ושל ההיטהרות דווקא במקווה כשר, לחיי הזוגיות ולהפנמת ערכי הצניעות והקדושה..
הטהרה פועלת בנפש, מטהרת ומקדשת אותנו.
ימי ההרחקה מגבירים את האהבה, ומעצימים אותה, וכך הדור הבא נולד מתוך קדושה, רוחניות וטהרה.

בהמשך הסברים וטעמים נוספים לטבילה במקווה...

1. משמעות הטבילה במקווה

1. הכניסה למקווה - כעובר ברחם אמו, לידה מחדש

רבי ישראל הופשטיין, המגיד מקוז'ניץ, עבודת ישראל - פרשת פרה
וכשאדם נכנס ונתעלם במקווה כעובר בבטן אמו, נולד בריה חדשה, זהו כוונת
המקווה.

הרב שמואל בורנשטיין, שם משמואל חלק המועדים - שבת תשובה שנת תרע"ד
ונראה דהנה כתיב "מְקוּוֹה יִשְׁרָאֵל ה'", ואמרו ז"ל (יומא פה ע"ב) מה מקווה מטהר
את הטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל. וכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה
(=וכבוד קדושת אבי אדוני מורי ורבי זכר צדיק וקדוש לעולם הבא) פירש
דבאשר האדם אי אפשר לו לחיות במים, ועל כן כשבא במים הוא כאילו איבד
את חיותו, וכשיצא מהמים כקטן שנולד דמי [=דומה].
ככה היא טהרת התשובה, שהרי הוא שב למקורו כאילו עבר ונסתלק מן
העולם, והשם יתברך נותן לו חיים חדשים וכקטן שנולד דמי.
והנה ידוע דטהרת המקווה היא רק כשכל גופו מכוסה במים, ואפילו אם רק
נימא [=שערה] אחת מבחוץ לא עלתה לו טבילה, והוא מטעם הנ"ל שצריך
שיהיה כאילו איבד כל מציאותו ויתחיל לגמרי מחדש, ומובן אשר טהרת
התשובה צריכה שתהיה על זה האופן, שיהיה לבו כל כך נשבר בקרבו עד
שלא תישאר בו שום מציאות, וכל חושי וכל כחות נפשו יהיו בלועים בתשובה,
כדמיון האדם שבא כולו במים.

1. משמעות הטבילה במקווה

דבריו של **המגיד מקוד'ניץ** דומים לטעם הראשון המובא בדברי ספר החינוך אולם הדימוי הוא אחר- המקווה אינו כעולם המכוסה במים אלא כרחם האם ובה מי השלייה העוטפים את העובר, והטבילה אינה כבריאה אלא כלידה.

ה'שם משמואל' מעצים בדבריו את תודעת הלידה ע"י כך שהוא מדמה את ההימצאות הגמורה בתוך המים למוות. האדם אינו יכול להתקיים בתוך מים, ולכן בזמן הטבילה האדם כביכול מת, מאבד את מציאותו ומתוך כך מקבל חיים חדשים. לכן דין החציצה חשוב כל כך, שיהיה ממש כל הגוף במים, על מנת שיוכל לחול שינוי בכל מציאות של האדם.

1. משמעות הטבילה במקווה

1. 2 קרבת ה' בטבילה

ירמיהו יז, יג

מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל ה' כָּל עֲזֻבָיָהּ יִבְשׁוּ וְסוּרֵי בְּאֵרֶץ יִכָּתְבוּ כִּי עֲזָבוּ מְקוֹר מַיִם
חַיִּים אֶת ה'.

משנה מסכת יומא פרק ח משנה ט

אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרין. מי מטהר אתכם?
אביכם שבשמים. שנאמר: "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטִהַרְתֶּם" (יחזקאל לו,
כה). ואומר: "מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל ה'" (ירמיהו יז, יג). מה מקוה מטהר את הטמאים אף
הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל.

המקורות בסעיף זה מבוססים על הפסוק 'מקוה ישראל ה':

פשט הפסוק הוא- הקב"ה הוא תקוותם ומושיעם של ישראל.

רבי עקיבא למד מהפסוק שהטהרה אינה נובעת מכך שהמים הם המטהרים את האדם, אלא הקב"ה הוא המטהר אותו. קיום דבר ה' והקפדה בכל פרטי מצוותיו הם המאפשרים את ההיטהרות. על ידי הטבילה וההכרה שהקב"ה הוא המטהר את האדם מטומאתו, יכול האדם לחוש את קרבת ה' שניתן לזכות לה בעת ההיטהרות.

(הערה (לא לבגרות): הרב סולובייצ'יק הסביר שדבריו אלו של רבי עקיבא נאמרו בהקשר של חורבן הבית, בעקבותיו רבים מעם ישראל היו מיואשים מאפשרות הטהרה בחיים ללא מקדש, ללא קורבנות, ללא עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים. רבי עקיבא ניחם את העם באומרו שאף ללא מקדש, עבודת ה' וחיפוש קרבתו מטהרים את האדם)

1. משמעות הטבילה במקווה

1. 2 קרבת ה' בטבילה (המשך)

הרב יהודה ליווא, המהר"ל מפראג, דרשות המהר"ל - דרוש לשבת תשובה, עמ' פד

מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל. כי המקוה מטהר הטמא כאשר יתדבק בו לגמרי מבלי שום חציצה בעולם, כי המקוה לא שייך בו טומאה לכך כאשר יתדבק בו לגמרי מבלי חציצה מסולק מן הטומאה. וכך הקב"ה מטהר ישראל כי הם דבקים בו יתעלה לגמרי מבלי שום חציצה והפרד כלל, והוא יתעלה מסולק מן החטא ולכך ישראל טהורים על ידי הקב"ה בעצמו... ועל זה אמר אשריכם ישראל על הדביקות הגמור הזה מבלי חציצה כלל עד שנעשים טהורים מאתו. ואשרינו ואשרי חלקנו בטהרתנו במקום טהור וקדוש הזה, אשר לא יטוהרו בו מלאכים עליונים כאשר ידוע לחכמי בינה.

הרב יצחק עראמה, ספר עקידת יצחק - חומש שמות, שער סג

והוא עצמו מה שאמר ר' עקיבא (שם) אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם - הקב"ה מטהר אתכם... הנה שיאמר כי טוהר הנפש אשר ליום ההוא הוא טוהר רוחני, כמו שטוהר המקוה אינו הרחיצה והשטיפה, שהרי כבר רָחַץ וְשָׁטַף במים, אלא העברת רוח הטומאה מעליו.

1. משמעות הטבילה במקווה

המהר"ל העמיק את ההשוואה בין הטבילה במקווה לטהרה המתרחשת ע"י קרבת ה', בדין החציצה. כשם שהמקווה מטהר את האדם הטובל בו בתנאי שיהא כל גופו במים ללא חציצה, כך גם מישראל הדבק כולו בקב"ה ללא כל חציצה, זוכה לטהרת נפשו.

רבי יצחק עראמה מדויק כי כשם שהטהרה שמשיג האדם כתוצאה מקרבת ה' היא טהרה רוחנית- נפשית, כך גם הטבילה במקווה אינה ניקוי הגוף אלא יצירת שינוי רוחני- "העברת רוח הטומאה מעליו".

ז. שאלת רב

המושג "שאלת רב" הוא מן הדברים המהותיים ביותר ביהדות. והסיבה היא -

א. ככל תחום בחיים, גם לתחום ההלכה יש "מומחים", אנשים שהשקיעו את

כל אונם ומרצם בלימוד ובהבנת התורה וההלכה לתחומיה השונים, וברור כי

אליהם יש לפנות כשמתעוררת שאלה הלכתית.

ב. כמו שנועצים תחילה ברופא משפחה כמי שמכיר את אופיו של השואל

וההיסטוריה הרפואית שלו, כך עדיף לפנות לרב המכיר את האדם, את אופיו

ודרך ביטויו, כך שהתשובה תביא בחשבון את מכלול המרכיבים הללו. התשובה

אינה מתמצית בפסיקה יבשה, אלא היא עולם חינוכי שלם, היא שילוב עמוק של

תורה וחיים, אהבה וחסד. מאגר מידע ממוחשב אינו יכול להחליף רב כפי

שאינו יכול להוות תחליף לרופא.

הצורך בשאלה והתייעצות עם רב מתעורר במצבים שונים:

- א. אי-ידיעה מה ההלכה אומרת לעשות במקרה פלוני.
 - ב. אי-ידיעה איך לנהוג במציאות מורכבת שאין התייחסות מפורשת אליה בספרים המצויים ביד כל אדם.
 - ג. בשאלה שיש לדון בפתרונה לפי שיקולים שונים ומגוונים ששמורים רק למי שמצוי בעומקה של תורה, אמונה והלכה.
- בכל הנוגע לשאלות של אישות ומשפחה הדברים מקבלים משנה תוקף.
על אף שאלו דברים שהצניעות יפה להם, מפליא הדבר איזה מקום תופסת שאלת רב בכל הדורות, ובכלל זה בדורנו בתחום זה.

זוג נשוי המנהל יחדיו בית ומשפחה נזקק לשאלות רב בתחומים שונים:
בדברים הקשורים לטומאה וטהרה, להולדת ילדים ועוד שאלות קטנות
וגדולות של אורחות חיים.

יש בעלי תפקידים נוספים שאפשר לשאול אותם ולהתייעץ עימם, כמו
יועצות הלכה בקהילה, הבלנית של המקווה, מדריכת הכלות לשעבר (בשנים
הראשונות לאחר החתונה), והם במידת הצורך מעבירים את השאלה לרב
פוסק תוך התייעצות עימו. כמובן על בעלי תפקידים אלו להיות מוסמכים לדון
בשאלות הלכתיות, או לכל הפחות שיהיה להם קשר גם לענייני הלכה.

ז. שאלת רב

כמו כן במקומות שונים קיימות דרכים להפנות לרב שאלה באופן אנונימי, ללא הגעה ישירה פנים אל פנים לרב, כמו דרך הרבנית- אשת הרב, או להניח בתיבת הדואר של הרב במעטפה סגורה, או בכל דרך אחרת שמוסכמת וידועה.

על כל זוג להחליט ביניהם למי להפנות את שאלתם, ומהי הדרך המתאימה להם לעשות זאת. כך ראוי לנהוג ולא שבני הזוג יפסקו לעצמם לבד מתוך אי נעימות, ואז יתכן שיקלו במקום של איסור ואף איסור חמור, או אף יפסקו להחמיר במקום שפוסק ההלכה היה מקל, ויאסרו על עצמם דברים מיותרים העלולים לפגוע בזוגיות שלהם ולצמצם את ימי טהרתם, דבר שאין רוח התורה נוחה ממנו.

✧ תחינה לאחר הטבילה ✧

ריבונו של עולם,

כלב מלא רגש אני מקיימת מצוות טבילה לשם טהרה,

השתדלתי להיות נאמנה למצוותיך ומצפה לישועתך.

וכשם שמי המקווה מטהרים אותי מבחינה רוחנית, כך אני מתפללת אליך,

שתשטוף מעלי כל עברה ועוון, כל עצב ויגון.

ריבונו של עולם,

אשר בידך נפש כל חי,

חונן אותי ואת בעלי ואת משפחתי ואת כל קרובי וכל עם ישראל מברכותיך,

לחיים ארוכים, בריאות, אושר, מזל טוב ונחת מבנים

ותשרה עלי את רוחך הטהורה ושכינת קודשך

ויהי רצון שיהא ביתנו,

בית של שלום, אהבה ואחוזה

וחסדך לא יסור מעמנו נצח.

ואהיה תמיד ראויה לטהרה הראויה לנשי עמך בית ישראל,

אמן.